

Л.А. Заводовська, здобувач

Житомирський державний технологічний університет

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ОПЕРАЦІЙ З ІННОВАЦІЙНИМИ БАНКІВСЬКИМИ ПРОДУКТАМИ

(Представлено д.е.н., проф. Петруком О.М.)

Розкрито методичне забезпечення (в частині об'єкта, мети, методів і прийомів, системи показників та етапів) аналізу операцій з інноваційними банківськими продуктами, що запропоноване на основі огляду наукових робіт вітчизняних та іноземних дослідників. Визначено етапи даного аналізу (оцінка позиції банку в ринковому середовищі; аналіз грошових потоків від інноваційної діяльності; аналіз витрат на створення інноваційного банківського продукту; аналіз ефективності інноваційного банківського проекту) та обґрунтовано склад показників, які розраховуються на кожному з них. Особлива увага приділена аналізу ефективності інноваційної діяльності банків, досліджено підходи вітчизняних та іноземних науковців до складу показників, що дозволяють її оцінити. Розроблені пропозиції дадуть можливість у подальших дослідженнях удосконалити методичні підходи до формування інформаційного забезпечення аналізу операцій з інноваційними банківськими продуктами та розробки інтегрального показника оцінки ефективності інноваційної діяльності в банках.

Ключові слова: *аналіз; інноваційний банківський продукт; інноваційна активність; інноваційна діяльність.*

Постановка проблеми. В сучасних економічних умовах запорукою стабільності та збалансованого розвитку будь-якого суб'єкта господарювання, зокрема і банку, є дотримання політики впровадження інновацій. Проте її здійснення має бути раціонально організованим та економічно обґрунтованим.

Ефективна організація процесу розробки та впровадження інноваційних банківських продуктів передбачає обов'язкове проведення аналізу результатів на всіх його етапах. Лише за такого підходу буде забезпечена можливість оперативного втручання, коригування за потреби самих продуктів або процесів, які їх супроводжують, оцінки практичних результатів інновацій та впровадження заходів зі збереження обсягів діяльності банку на необхідному рівні. Саме тому постає потреба в описанні конкретних етапів аналізу операцій з інноваційними банківськими продуктами та визначення складу показників на кожному з них.

Метою дослідження є узагальнення існуючих підходів і розробка рекомендацій щодо методичного забезпечення аналізу операцій з інноваційними банківськими продуктами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу інноваційної діяльності розглядалися в працях М.Авилкіної, Н.М. Польової, В.О. Шпильової, І.В. Федулової, О.О. Маслак. Особливості такого аналізу саме в банківській сфері розкривали такі дослідники, як В.В. Жалілов, В.С. Котковський, Є.П. Гузенко.

Однак, незважаючи на вагомі досягнення, подальші дослідження питань аналізу операцій з інноваційними банківськими продуктами залишаються актуальними та потребують удосконалення.

Викладення основного матеріалу. Економічна природа інноваційної діяльності полягає в тому, що інновація є чинником економічного зростання, способом і стимулом розвитку банківської сфери [4, с. 208]. Інноваційний банківський продукт являє собою результат інтелектуальної діяльності банку, який отримав втілення у вигляді нової та/або удосконаленої продукції, що призначений для реалізації на ринку банківських послуг, орієнтований на краще задоволення потреб клієнтів та отримання банком доходу. Здійснення операцій з інноваціями впливає на значну кількість об'єктів банку, зокрема на обсяг реалізованих продуктів і наданих послуг, чисельність персоналу банку, тривалість операційного циклу, витрати звітного періоду.

Проте дослідження проблемних питань щодо аналізу операцій з інноваційними продуктами, які розкриваються в працях науковців, показує, що переважно увага приділяється виключно окремим об'єктам (зокрема, витратам) або етапам (зокрема, оцінка ефективності операцій з інноваціями та аналіз інноваційної активності банку). Вважаємо, що наведені підходи науковців до дослідження економічного аналізу операцій з інноваційними банківськими продуктами не дозволяють врахувати особливості банківського реінжинірингу, тим самим не забезпечують задоволення інформаційних потреб користувачів.

Послідовність формування витрат і формування собівартості інноваційного банківського продукту містить такі етапи, як: збір та обробка інформації; розробка продукту; правова охорона; впровадження продукту та оцінка результатів. Враховуючи інформаційні цілі користувачів та сформовані на цій основі завдання аналізу, наведені етапи вважаємо за доречне об'єднати у такі стадії:

1) підготовча стадія (враховує заходи щодо пошуку інформації та підбору конкретного інноваційного проекту);

2) стадія розробки та впровадження;

3) результативна стадія.

На першій стадії, результатом якої є прийняття управлінського рішення щодо вибору конкретного інноваційного проекту, доцільним є оцінка грошових потоків (проводиться структурно-динамічний аналіз, аналіз інтенсивності) та розрахунок планових показників щодо результативності проекту. Крім того, доцільно враховувати можливі варіанти реалізації проекту щодо його послідовності та фінансування. На даній стадії доцільно також провести оцінку позиції банку в ринковому середовищі, визначити на якому рівні знаходиться банк на ринку банківських послуг і продуктів.

Друга стадія покликана забезпечити контроль витрат на створення та реалізацію банківських продуктів. Саме на даній стадії (у автора – процес безпосереднього практичного впровадження інновацій) С.М. Яковенко пропонує в межах оцінки інноваційної активності комерційного банку розраховувати такі показники, як: кількість банківських рахунків на одного жителя регіону; кількість інноваційних банківських пристроїв на одного жителя; частка рахунків, що обслуговуються через Інтернет і через мобільні телефони у всіх рахунках регіону; частка рахунків з дистанційним доступом у всіх рахунках банків регіону тощо [9]. Наведений перелік показників обмежений у застосуванні видами інноваційних банківських продуктів. Крім того, доцільність розрахунків даних показників саме на цій стадії вважаємо доречним виключно щодо підтвердження соціальної спрямованості об'єкта та доцільності його впровадження для потреб населення.

Результативна стадія передбачає аналіз ефективності інноваційного банківського проекту, встановлення контролю за рівнем тарифів на інноваційний банківський продукт. Для оцінки ефективності нових банківських послуг та продуктів варто використовувати показники, склад яких і визначається основною метою здійснення банківських інновацій. Серед таких показників І.В. Бархатов [2, с. 132] визначає критерій чистої поточної вартості (NPV), індекс доходності проекту (PI), внутрішню норму рентабельності проекту (IRR), дисконтований період окупності проекту. Наведені показники мають право на використання, вони особливо поширені в зарубіжній практиці в зв'язку з рекомендаціями Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (UNIDO).

Волчков А.Ю. запропонував низку показників доходності, що розраховуються за центрами відповідальності, банківськими продуктами та клієнтами. В частині саме банківських продуктів наведені такі показники, як: показник на 1 грошову одиницю витрат

банківського продукту, чиста процента маржа, показник сили дії операційного важеля, поріг рентабельності за кожним банківським продуктом, сукупне відхилення операційного важеля [3]. Вважаємо, що наведені науковцем показники можуть бути активно впроваджені при здійсненні аналізу саме інноваційних банківських продуктів. Їх застосування дозволить обґрунтувати управлінське рішення щодо ефективності впровадження конкретного інноваційного проекту та надасть можливість оцінити механізми впливу на результати інноваційної діяльності банку.

Аюпов А.А. та Терновський Д.Н. як узагальнюючу характеристику економічної ефективності банківських інновацій пропонують розраховувати показник абсолютної ефективності як відношення приросту економічного результату, прибутку до інвестицій [1, с.146]. Таким чином, економічна ефективність операцій з інноваційними банківськими продуктами визначається зіставленням економічних результатів з витратами, понесеними для отримання даного результату. Для зіставлення варіантів банківських нововведень можна спиратися на два типи показників ефективності інновацій (рис. 1).

Рис. 1. Характеристика показників ефективності інноваційних банківських продуктів

Для взаємної динаміки показників економічної ефективності нововведень витратного та ресурсного типу характерні дві ситуації.

1. Обидва показники або знижуються, або збільшуються. У будь-якому з цих випадків загальний напрямок зміни ефективності буде однозначним.

2. Зазначені показники змінюються в протилежних напрямках у таких поєднаннях:

2.1. Показник витратного типу збільшується, а ресурсного – знижується.

2.2. Показник витратного типу зменшується, а ресурсний показник зростає.

2.3. Один з показників стабільний, а інший – змінюється.

У випадку 2.1 витрати збільшуються через залучення нових виробничих (операційних) ресурсів, використання яких зменшує операційні витрати, але обсяг ресурсів зростає швидше, ніж валовий обсяг наданих послуг. Таке нарощування обсягом за рахунок нових виробничих ресурсів (наприклад, точки продажу банківських послуг), віддача від яких нижча, ніж до змін, розцінюється як екстенсивне [1, с. 146].

У випадку 2.2 ефект від отримання віддачі з 1 грошової одиниці використаних ресурсів зменшується в результаті зниження розміру ресурсів або погіршення якості (рівня) їх використання [1, с. 146].

Котковський В.С., Гузенко О.П. вважають, що з точки зору вимірювання економічної ефективності інноваційних процесів у банку важливий аналіз додаткових фінансових потоків, створених у результаті реалізації банківських інновацій [5, с. 297]. Не можемо не погодитися з даною точкою зору. Автори наводять алгоритм оцінки додаткових фінансових потоків, що утворені в результаті реалізації кредитно-інвестиційних інновацій. Проте вважаємо, що запропонований перелік показників (сума вихідного фінансового потоку після впровадження інновацій у банку; сукупна вартість володіння; прямі витрати; непрямі витрати; сума вхідного фінансового потоку до впровадження в банку нових інноваційних банківських продуктів) може бути застосований не лише для аналізу щодо застосування дистанційних технологій обслуговування клієнтів. З врахуванням особливостей їх розрахунків наведений перелік можна використовувати для всіх банківських інноваційних продуктів.

Важливою для оцінки ефективності операцій з інноваційними банківськими продуктами є розробка інтегрального показника, який би враховував показники результативності кожної стадії банківського інжинірингу. Для промислових підприємств науковцями внесені

пропозиції щодо доцільності розрахунку коефіцієнта результативності роботи (як відношення сумарних витрат за закінченими роботами, що рекомендовані для впровадження в серійне виробництво, до різниці між сумою фактичних витрат на науково-дослідні роботи за кожен рік та різницею сум незавершеного виробництва на кінець та початок кожного року) [6, с. 260], інтегрального показника ефективності інноваційної стратегії (передбачає врахування значущості кожного критерію ефективності) [7, с. 277], інтегрального показника ефективності (як добуток показників ефективності на кожній стадії інноваційного процесу) [8, с. 56]. Як бачимо, єдиного підходу в частині, які саме показники мають бути покладені в основі розрахунку інтегрального показника ефективності інноваційної діяльності, немає.

Щодо досліджень у банківській сфері, то є пропозиції Жалілова Р.Р. [3] в частині розробки інтегрального показника для експрес-оцінки банківських інновацій на етапі їх впровадження. Проте дослідження автора стосується технологій дистанційного банківського обслуговування та лише етапу їх впровадження. Саме тому вважаємо необхідним проведення подальших досліджень щодо розробки інтегрального показника ефективності інноваційного банківського проекту.

Необхідною умовою проведення аналізу операцій з інноваційними банківськими продуктами на будь-якому етапі будь-якої стадії є забезпечення можливості порівняльного аналізу на кожному часовому кроці планових і фактичних показників за інноваційним напрямом діяльності банку, інноваційними проектами, центрами відповідальності. Варто також зазначити, що при аналізі операцій з інноваційними банківськими продуктами основну увагу слід зосереджувати на попередньому аналізі та обґрунтуванні ефективних управлінських рішень.

Наведене вище дозволило нам сформулювати методичне забезпечення аналізу операцій з банківськими інноваційними продуктами, що складається з об'єкта, мети, методів і прийомів аналізу, системи показників та етапів аналізу за даним об'єктом дослідження (табл. 1).

Звичайно, що в кожному конкретному банку змістовне наповнення може мати певне уточнення в частині методів і прийомів, етапів та показників аналізу. Зокрема можуть застосовуватися також і якісні методи, серед яких можемо назвати: думка журі, модель очікування потреб, метод експертних оцінок, бальний метод тощо.

Таблиця 1

Запропонований підхід до методичного забезпечення аналізу операцій з банківськими інноваційними продуктами

№ з/п	Елемент	Характеристика
1.	Об'єкт аналізу	Процес банківського реінжинірингу в частині операцій з інноваційними банківськими продуктами
2.	Мета аналізу	Підвищення ефективності інноваційної діяльності для забезпечення стабільного розвитку банку, а також розробка заходів з їх практичної реалізації і формування пропозицій для прийняття управлінських рішень щодо доцільності здійснення інноваційного проекту
3.	Методи і прийоми аналізу	Абсолютні і відносні величини; середні величини; балансовий метод; вертикальний та горизонтальний аналіз; порівняльний аналіз; метод групування; способи факторних розрахунків (інтегральний тощо)
4.	Етапи та показники аналізу	<p>1. Оцінка позиції банку в ринковому середовищі (обсяг ринку (за банківськими продуктами), обсяг ринку банку (за банківськими продуктами), темп зростання обсягу ринку банку, обсяг ринку трьох конкурентів (за банківськими продуктами), співвідношення темпу зростання обсягу ринку банку та темпу зростання ринку трьох конкурентів тощо).</p> <p>2. Аналіз грошових потоків від інноваційної діяльності (коефіцієнт достатності надходжень грошових потоків від інноваційної діяльності; коефіцієнт фінансування інноваційної діяльності; коефіцієнт участі поточної діяльності у фінансуванні інноваційних проектів тощо).</p> <p>3. Аналіз витрат на створення інноваційного банківського продукту (показники складу та структури витрат на створення інноваційного банківського продукту, показники витратомісткості тощо).</p> <p>4. Аналіз ефективності інноваційного банківського проекту (показник на 1 гривню витрат банківського продукту, чиста процента маржа, показник сили дії операційного важеля, поріг рентабельності за кожним банківським продуктом, сукупне відхилення операційного важеля тощо)</p>

Використання запропонованого підходу до методичного забезпечення аналізу операцій з банківськими інноваційними продуктами забезпечить ефективність проходження процесу

банківського інжинірингу та дозволить підвищити інноваційну активність банків.

Висновки та пропозиції. В сучасних умовах господарювання важливою умовою розвитку та стабільності банку є здійснення інноваційної діяльності. Запорукою забезпечення її ефективності є належним чином організований та здійснений аналіз операцій з інноваційними банківськими продуктами, адекватно визначені його методи, чітко сформована стратегія розвитку інноваційної діяльності банку.

Під час проведеного дослідження сформовані основні результати та висновки, що спрямовані на розвиток теоретичних положень та розробку організаційно-методичного забезпечення аналізу операцій з інноваційними банківськими продуктами. Запропоноване методичне забезпечення дозволить покращити проведення економічного аналізу операцій з інноваційними банківськими продуктами та тим самим підвищити інноваційну активність банківських установ. Перспективами подальших досліджень є розробка інтегрального показника для оцінки ефективності інноваційної діяльності в банках.

Список використаної літератури:

1. *Аюпов А.А.* Оценка эффективности внедрения новых банковских продуктов / *А.А. Аюпов, Д.Н. Терновский* // Вектор науки ТГУ. – 2011. – № 3 (17). – С. 145–147 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-effektivnosti-vnedreniya-novyh-bankovskih-produktov.pdf>.
2. *Бархатов И.В.* Особенности инновационных банковских услуг / *И.В. Бархатов* // Вестник Челябинского гос. ун-та / Экономика. – 2011. – № 32 (247), Вып. 34. – С. 130–135 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-innovatsionnyh-bankovskih-uslug.pdf>.
3. *Волчков А.Ю.* Продуктовый подход в управленческом учете и анализе в российских коммерческих банках : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.12 / *Волчков Андрей Юрьевич* ; Саратов. гос. соц.-эконом. ун-т. – Саратов, 2011. – 228 с.
4. *Жалилов Р.Р.* Разработка интегрального показателя для экспресс-оценки банковских инноваций на этапе внедрения / *Р.Р. Жалилов* // Известия ПГПУ им. В.Г. Белинского. – 2012. – № 28. – С. 344–348.

5. *Зикіна В.О.* Аналіз та аудит інноваційної діяльності машинобудівних підприємств Запорізької області / *В.О. Зикіна* // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4, Т. I. – С. 207–214.
6. *Котковскій В.С.* Кредитно-инвестиционные инновации коммерческого банка: оценка эффективности и стратегический сегмент / *В.С. Котковскій, Е.П. Гузенко* // Проблеми економіки. – 2014. – № 3. – С. 294–298.
7. *Мозговой Н.И.* Анализ эффективности инновационной деятельности / *Н.И. Мозговой* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://elib.altstu.ru/elib/books/Files/pa2012_1/pdf/259mozgovo.pdf.
8. *Поповенко Н.С.* Методические подходы к оценке эффективности инновационной стратегии промышленного предприятия / *Н.С. Поповенко, А.Н. Димитрова* // Труды Одесского политех. ун-та. – 2009. – № 2. – С. 273–279 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Popu_2009_2_54.pdf.
9. *Ревазов М.А.* Методические основы оценки эффективности инновационной деятельности горных предприятий / *М.А. Ревазов, В.А. Бурчаков* // Горный информационно-аналитический бюллетень : научно-технический журнал. – 2010. – № 12. – С. 51–57 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/metodicheskie-osnovy-otsenki-effektivnosti-innovatsionnoy-deyatelnosti-gornyh-predpriyatiy#ixzz3sJ8r1DcN>.
10. *Яковенко С.Н.* Банковская инновационная активность как фактор повышения конкурентоспособности / *С.Н. Яковенко* // Материалы конференции MODERN PROBLEMS AND WAYS OF THEIR SOLUTION IN SCIENCE, TRANSPORT, PRODUCTION AND EDUCATION' 2015 (16–28 июня). – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sworld.education/index.php/ru/conference/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/june-2015>.

ЗАВОДОВСЬКА Лілія Анатоліївна – здобувач кафедри фінансів і кредиту Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– проблемні питання обліку банківських продуктів.

Тел.: (067) 293–49–91.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2015.